

Het Curaçaosch Museum

Vincent van Gogh en 22 andere tentoonstellingen

(1952-1955)

Julie Hengeveld

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm.

Tekst: Julie Hengeveld

Vormgeving, redactie en omslagontwerp: Peter Veling

Inhoud

Vincent van Gogh en 22 andere tentoonstellingen in het Curaçaosch Museum (1952-1955)	4
Op scherp	4
Fin de Siècle	6
Het 'tuinhuisje'	8
Diepe indruk	11
Curaçaose motieven	12
Venezuela-Nederland-Nederlandse Antillen	14
10 moderne nog levende kunstenaars uit Nederland	15
Natuurwetenschappelijk museum	16
Ossip Zadkine	18
Gravures	20
Charles Eyck	21
Correspondentie Eyck-Engels	21
Arbeidspaneel	27
Regentenpaneel	29
Eerste lustrum	30
1954	36
Exhibicion di Nos Arte	38
Krenz	40
Beeldhouwkunst	40
Sandberg en Van Gogh	42
'Uit volkskunst is artistiek leven opgebloeid'	43
In de schaduw	45
Vincent van Gogh-tentoonstelling naar Curaçao	46
Opening tentoonstelling Vincent van Gogh	48
Brutale diefstal	52
Kees van Willigen	53
Grootse Caraïbische kunstprijsvraag	54
Chris en Lucila Engels	55
VERVE	58
Fout?	59
Eigen kunstbezit	61
Prijsvraag	62
Curaçaose schilders rond 1900	66
Negen Muzen	69
Brion	70
Jan Cox	71

Vincent van Gogh **en 22 andere tentoonstellingen in het Curaçaosch Museum** **(1952-1955)**

De Kersttentoonstelling 1950-1951 in het Curaçaosch Museum was de zeventiende tentoonstelling sinds de opening van het museum op 7 maart 1948. In die drie jaar tijd konden de meest spectaculaire tentoonstellingen worden georganiseerd door een hechte samenwerking tussen de directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam, Willem Sandberg (1897-1984), de bestuursvoorzitter van het Curaçaosch Museum, dr. Chris Engels (1907-1980) en Stichting Culturele Samenwerking tussen Nederland, Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen (Sticusa)(1948-1988).

Op scherp

In 1951 werden de verhoudingen op scherp gezet in felle correspondentie die te wijten was aan gebrekkige communicatie. De toon werd grimmiger in briefwisselingen tussen in Amsterdam kantoor houdende 'gezanten van De West' van Sticusa en Chris Engels. Sticusa had zich vanaf de opening van het Curaçaosch Museum in 1948 in de eerste naoorlogse jaren ten doel gesteld met de Overzeese Rijksdelen tot culturele uitwisseling 'op brede basis' te komen, om 'de cultuur van de eilanden te helpen bevorderen.'¹ De samenwerking verliep uitstekend tot september 1951 toen er sprake was van een vertrouwensbreuk tussen Sticusa en Chris Engels vanwege onduidelijkheden over een doorzending van de tentoonstelling *Elf Nederlandse Grafici* van Curaçao naar Suriname. Chris Engels verweet Sticusa gebrek aan initiatief en inzet. In een eerste handgeschreven versie van

¹ Antilliaans schrijver, dichter, arts, diplomaat, jurist, minister, filosoof en balletericus Cola Debot (1902-1981) in *Groot geld tegen klein geld. De voorgeschiedenis van Sticusa, uitgegeven op 26 februari 1988 ter gelegenheid van de herdenking van de oprichting van Sticusa op 26 februari 1948*, red. Albert Helman en Jos de Roo, Amsterdam 1988

een brief aan M.D. Thijs, Hoofd Afdeling De West, komt dit duidelijk tot uiting. Engels stelde dat in september 1951 de 18^e tentoonstelling² in het 3,5- jarig bestaan van het museum werd geopend. ‘Van deze 18 tentoonstellingen berustte het initiatief voor 17 bij het Curaçaosch Museum, voor 1 bij de Sticusa (geschonken *Schildersprenten*). Paramaribo (en eenmaal Aruba) profiteerde dankzij uw bemiddeling mee van *ónze* initiatieven, tot ons genoegen.’³ De tweede opzet voor de brief, ditmaal een getypte versie met correcties en aanvullingen in pen, is wat narrig te noemen. Engels schreef geen nadere gegevens te willen verstrekken over het verloop van de tentoonstelling met werken van Koningin Wilhelmina in juni-juli 1951. ‘Ook deze tentoonstelling was ons initiatief en we zijn verheugd dat Aruba en Paramaribo van ons gesprek met Z.K.H. Prins Bernhard hebben geprofiteerd...(...)...Het begint ons te vervelen dat u gaat strijken met veren die u weinig toekomen...(...)...Hoe dan ook, wij hebben kopzorgen genoeg om hier iets te brengen van Europa’s cultuur. Wij zullen dan een nieuwe weg moeten zoeken om de goederen overgebracht te krijgen van Nederland naar Curaçao. Dit is een kopzorg erbij, dan echter zullen we verlost zijn van Uw woede in het verzamelen van papieren reclame voor U zelf. En van standjes. Wij constateren dat U Uw brieven aanvangt zonder aansprektitel en dat U deze op soortgelijke wijze beëindigt. Ik kan het dus hierbij laten. Het ga u goed.’⁴

Deze brief is verstuurd, want een antwoord van Sticusa liet niet lang op zich wachten. De heer Thijs schreef dat Sticusa met belangstelling kennis had genomen van de brief van Engels en dat de lezing ervan niet had geïrri-

² Er worden in het boekje J.M.F. Hengeveld en H.V. Engels, *Het Curaçaosch Museum 70 jaar. 7 maart 1948-7 maart 2018. Het ontstaan en de beginjaren*. in september 1951 zelfs eenentwintig tentoonstellingen geteld.

³ Opzet van brief van Chris Engels aan Dhr. M.D. Thijs, Hoofd Afdeling De West van Sticusa, 5 september 1951. Uit: ‘Het Dossier’, het archief 1944-1953 van het Curaçaosch Museum.

⁴ Brief van Chris Engels aan Dhr. M.D. Thijs, Hoofd Afdeling De West van Sticusa, 9 september 1951. Uit: ‘Het Dossier’, het archief 1944-1953 van het Curaçaosch Museum.

teerd, 'maar dat wij in tegendeel in zeer zonnige stemming geraakten' en 'ten aanzien van Uw opmerking, dat voor 17 van de 18 tentoonstellingen tot dat moment toe gehouden de initiatieven bij het Curaçaos Museum berustten, delen wij u mede, dat het in het algemeen toch wel zo is, dat de Sticusa deze gewaardeerde initiatieven organisatorisch en grotendeels ook financieel te verwezenlijken krijgt, voor zover deze initiatieven betrekking hebben op uit Europa afkomstige tentoonstellingen. Wij blijven stellen, dat deze verwezenlijking enige goodwill vraagt, van de instanties tot welke wij ons daartoe hebben te wenden.'⁵ Thijs besloot zijn brief met de meeste hoogachting en schreef dat het Sticusa zeer zou betreuren wanneer Chris Engels de relaties zou verbreken. Hij schreef verder dat Sticusa aannam dat enige misverstanden met deze brief wel uit de weg geruimd zouden zijn. 'De rest kan wellicht uit de weg geruimd worden bij een eventuele persoonlijke ontmoeting in de -naar wij hopen niet al te verre- toekomst.'

Welke tentoonstellingen zouden niet hebben plaatsgevonden wanneer de strijdbijl niet zou zijn begraven?

Fin de Siècle

De Kerstexpositie van 1951 met 36 Franse affiches uit de jaren 1887-1901, per schip 'Bennekom' verzonden door Sticusa, had de titel *Fin de siècle* gekregen. Ze waren kort daarvoor in de 'Moderne Boekhandel' in de Leidsestraat in Amsterdam door de Sticusa tentoongesteld geweest.⁶ Chris Engels vermeldde in zijn openingstoespraak dat het Curaçaosch Museum steeds op de zeer welwillende me-

⁵ Brief van M.D. Thijs aan de 'Weledelzeergeleerde Heer Dr Chr. Engels', 21 september 1951. Uit: 'Het Dossier', het archief 1944-1953 van het Curaçaosch Museum.

⁶ Trouw, 14 augustus 1951

fin de siècle
KERSTENTOONSTELLING 1951 IN HET CURAÇAOSCH MUSEUM

de franse affiche 1887-1901
op initiatief van STICUSA CURAÇAO EN AMSTERDAM

Du Commerce:		
Electricine	dessin L. Baylac	1895
Floravena	" Capiello	—
L'amant des danseuses	" Chéret	1888
Au petit St. Thomas	" Chéret	1889
Benois-noteur	" Chéret	1890
La Diaphane	" Chéret	1890
Madame Sans-gêne	" Chéret	1897
Quinquina Dubonnet	" Chéret	1895
Punch Grassot	" Nover	1896
Absinthe blanqui	" inconnu	—
Cycles Mégret	" Ogé	—
Quinquina des Princes	" Pal	—
Desse		
De l'Exposition:		
Le courrier Français	" Chéret	1891
Du Sport:		
Paris courses	" Chéret	1890
Du Theatre:		
Moulin Rouge	" J. Balou	—
Ida Fuller	" M. Risé	1901
Pal du Moulin Rouge	" Chéret	1907

Catalogus *Fin de Siècle*. De Franse affiche 1887-1901, Kersttentoonstelling 1951. Collectie Het Curaçaosch Museum

dewerking van Sticusa had kunnen rekenen, maar hij be-
treurde het dat de heer Thijs door verblijf op Bonaire
verhinderd was deze expositie persoonlijk te openen. Hij
weidde in de toespraak vervolgens uit over de toekomst-
plannen van Sticusa, die zeer rooskleurig zouden kunnen
zijn, mits gerekend kon worden op voldoende Curaçaose
offerzin met betrekking tot het tot stand brengen van
culturele evenementen uit Nederlands cultuurinventaris.
De affiches, van tekenaars en lithografen als Jules Chéret
en Alphonse Mucha, toonden de thema's handel, ten-
toonstellingen, sport, theater en reizen. Een recensent in
de plaatselijke krant vond de affiches in de tentoonstel-
ling van een halve eeuw daarvoor veel aangener voor
het oog dan die van zijn eigen tijd, omdat die niet de 'on-
beschaamdheid, zoals thans veelal schering en inslag is'
zouden laten zien.⁷

⁷ Amigoe, 24 december 1951

Op 13 januari 1952 was met de opening van een nieuwe tentoonstelling in het Curaçaosch Museum de expositie *Fin de siècle* beëindigd. Opmerkelijk is dat pas maanden later de Franse affiches door Sticusa weer te berde werden gebracht. De bedoeling van Sticusa was de collectie alsnog 'in de West te doen rouleren': de tentoonstelling zou doorreizen naar Aruba, maar Sticusa had nog geen bericht van het eiland ontvangen of de tentoonstelling daar geplaatst zou kunnen worden, dus verzocht de heer Thijs, in afwachting van nadere berichten, Chris Engels pas begin september 1952 'de collectie nog even onder beheer te houden'.⁸ Eind september 1952 schreef Thijs dat de Stichting Cultureel Centrum Suriname de Franse Affiches graag tentoon zou willen stellen.⁹ Opvallend is het gemak waarmee per brief werd besloten, toen de Franse Affiches zich al maanden in het Curaçaosch Museum bevonden, de tentoonstelling plots naar Bonaire door te sturen. Het Algemeen Nederlands Verbond op Bonaire zou de affiches exposeren. Thijs voegde nonchalant doch met klem toe dat: 'Mocht de collectie reeds naar Suriname zijn verzonden, dan ontvang ik hieromtrent gaarne – kan het zijn spoedig- bericht'.¹⁰

Documentatie over de verzending van de affiches naar Bonaire en de tentoonstelling aldaar is niet bewaard gebleven in de archieven van het Curaçaosch Museum.

Het 'tuinghuisje'

Na afloop van de Kersttentoonstelling werd een tentoonstelling georganiseerd met schilderijen en gouaches van

⁸ Brief van M.D. Thijs aan de 'Weledelzeergeleerde Heer Dr Chr. Engels', 5 september 1952. Uit: 'Het Dossier', het archief 1944-1953 van het Curaçaosch Museum.

⁹ Brief M.D. Thijs aan de 'Weledelzeergeleerde heer Dr Chr.Engels', 26 september 1952. Uit: 'Het Dossier', het archief 1944-1953 van het Curaçaosch Museum.

¹⁰ Brief M.D. Thijs aan de 'Weledelzeergeleerde heer Dr Chr. Engels', 7 oktober 1952. Uit: 'Het Dossier', het archief 1944-1953 van het Curaçaosch Museum.